

الزامات راهبردی ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی*

محمد رضا (ناصر) شعبانی اصل^۱

امین پاشایی هولاسو^۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۹/۲/۱۳

تاریخ دریافت: ۹۸/۵/۳۱

فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی ناجا / سال پنجم / شماره پانزدهم - بهار ۱۳۹۹* ۸۴-۵۹

چکیده

بازسازی تمدن اسلامی همواره یکی از مسائل مهم مورد توجه متفکران مسلمان بوده است و پیروزی انقلاب اسلامی در ایران نیز - که در عصر تحول دانش بشری و جهانی شدن، تحولی نو و جدید مبتنی بر بنیان‌های متعالی و ارزشی ایجاد نموده و ارزش‌های متعالی و انسانی را به بشر عرضه کرد - بستر مناسبی برای حرکت به سمت ایجاد تمدن نوین اسلامی را فراهم نموده است. امروزه، بعد از گذشت چهار دهه از عمر انقلاب اسلامی، سازوکارهای رسیدن به این جایگاه بزرگ و نحوه ساخت بنای رفیع آن به شدت مورد توجه قرار گرفته است. تا پیش از انقلاب اسلامی، دو گفتمان لیبرالیسم و سوسیالیسم همچون بنیان‌های نظری و تجربی برای دیگر جوامع عمل می‌کردند اما انقلاب اسلامی، ضمن معرفی و ابداع جریان سوم، مناسبات معرفتی را در عرصه نظری متحول نمود. گفتمان انقلاب اسلامی به پشتوانه مبانی نظری برخاسته از تعالیم الهی، می‌تواند در عرصه‌های مختلف اجتماعی به ارائه الگو از خرده نظاماتی مانند سیاست، اقتصاد، امنیت، تعلیم و تربیت (آموزش) و خانواده پردازد؛ در این میان، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان یکی از پایه‌ها و زیرمجموعه‌های انقلاب اسلامی می‌تواند تأثیر بسزایی در تحقق تمدن نوین اسلامی ایفا کند. بدین منظور، پژوهش حاضر با هدف شناسایی الزامات راهبردی ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی به رشته تحریر درآمده است. برای استخراج مولفه‌های اولیه از دوروش مطالعه کتابخانه‌ای گسترده و فن دلفی با استفاده از ۱۲ نفر از خبرگان دانشگاهی و طراحان راهبردی استفاده شد که انتخاب خبرگان به روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی انجام پذیرفت. ضریب هماهنگی کندال ۰/۸۳ به دست آمد که

management0000@gmail.com

pashaeiamin@yahoo.com

۱ عضو هیئت علمی دانشگاه جامع امام حسین (ع)

۲ دانشجوی دکتری مدیریت صنعتی دانشگاه آزاد اسلامی (نویسنده مسئول)

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده است.

نشان‌دهنده اتفاق نظر بسیار قوی بین پنل خبرگان است. برای ارزیابی مولفه‌ها از نرم‌افزار لیزرل استفاده شد. بر اساس نتایج پژوهش، ۳۰ مولفه به‌عنوان الزامات راهبردی ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی شناسایی شدند.

واژگان کلیدی: الزامات راهبردی، تمدن نوین اسلامی، ناجای آینده.

مقدمه

پیشرفت، توسعه، تمدن و رسیدن به یک جامعه مطلوب، مدینه فاضله و آرمان‌شهر، هدف آرمانی یک نظام اجتماعی بالنده و از خواست‌ها و آرزوهای مکتوم یا مصرّح مصلحان و خیرخواهان اجتماعی بوده است (سبعدی‌روشن، ۱۳۹۳: ۶۲) که از آن با عنوان "تمدن نوین" و در اسلام با عنوان "تمدن نوین اسلامی" یاد می‌شود. مفهوم تمدن اسلامی و تلاش برای احیا یا شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی، ریشه‌ای تاریخی در جهان اسلام دارد (غفاری و ناصر خاکی، ۱۳۹۵: ۱۲۴). در اندیشه اسلامی، تمدن‌سازی با فعلیت‌یافتن توانمندی‌های اصیل و تحقق اهداف متعالی انسانی در پی آن است که ضمن بهره‌برداری از امکانات و ابزارهایی که در اثر پیشرفت‌های علمی و فنی تمدنی بشر به‌دست آمده است، در کنار ایجاد رفاه و آسایش مادی، آرامش معنوی را نیز به بشر اعطانماید (فرمهبینی، ۱۳۹۵: ۸۴)؛ به‌عبارت دیگر، آموزه‌های اسلامی همواره در پی تحقق دو هدف اساسی در حیات انسانی بوده‌اند: ساختن انسان کامل و ساختن مدینه فاضله اسلامی در ابعاد مادی و معنوی (شجاعی، ۱۳۹۵: ۷۲)؛ چنان‌که برخی مفسران آیه ۱۰۴ سوره آل‌عمران^۱، امر به معروف و نهی از منکر را از محوری‌ترین مدارک لازم برای تشکیل مدینه فاضله در سایه تربیت امت فاضله می‌دانند (جوادی آملی، ۱۳۹۰: ۲۵۴).

به تعبیر شهید صدر، پیشرفت و تمدن انسان در عرصه‌های فردی و اجتماعی، عینیت‌یافتن ظرفیت، استعدادها و ویژگی‌هایی است که جوهر و غایت اصیل انسانی را تعیین می‌بخشند (ثابت و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۰۵). عرصه‌های تمدن نوین اسلامی در آموزه‌های مهدوی بر اساس روابط چهارگانه انسان با خدا، خود، دیگر انسان‌ها و طبیعت شکل گرفته است. تعالی بخشیدن به معرفت و ایمان به خداوند و باور به نقش فاعلی و تأثیر وی بر روند روابط شخص با خود، دیگر انسان‌ها و طبیعت و تخلق به اخلاق خداوند و رهایی از بُت‌های درونی و بیرونی، زمینه‌ساز تمدن

۱ «وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»؛ و باید از میان شما گروهی [مردم را] به نیکی دعوت کنند و به کار شایسته وادارند و از زشتی بازدارند و آنان همان رستگارانند» (آل‌عمران: ۱۰۴)

بشری بر پایه رویکرد اسلامی است. در این بستر، شناخت قوانین هستی و ارتقای توانمندی انسان‌ها در برآوردن نیازها با استفاده از طبیعت و پیشرفت در عرصه مناسبات اجتماعی و حاکمیت‌بخشی به ارزش‌های اخلاقی در روابط انسان‌ها با یکدیگر، نقش مهمی را ایفا می‌کند (نجفی و همکاران، ۱۳۹۶: ۷).

از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تحقق تمدن نوین اسلامی بیش از هر چیز به دو مولفه اساسی نیازمند است: "تولید فکر" و "پرورش انسان" (بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه قم ۱۳۷۹/۰۷/۱۴). از منظر ایشان، جمهوری اسلامی ایران، دو مرحله اولیه - یعنی "انقلاب اسلامی" و "نظام اسلامی" - را با موفقیت پشت‌سر گذاشته و به سومین مرحله رسیده است - یعنی دولت اسلامی - اما هنوز در مرحله سوم از این مراحل پنج‌گانه قرار دارد و تا این مرحله با تمام اجزای آن به وقوع نپیوندد، شاهد "جامعه اسلامی" و در نهایت، "تمدن نوین اسلامی" نخواهیم بود (بیانات در دیدار اعضای شورای عالی مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت ۱۳۹۵/۰۲/۰۶).

یکی از نهادهایی که با شکل‌گیری انقلاب اسلامی تأسیس شده است و می‌تواند با دگرگون کردن معادلات حاکم بر زندگی فردی و جمعی، نقطه عطفی را در تحقق اهداف کلان اسلامی به وجود آورد، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران است؛ بنابراین، نقش ناجا در تمدن نوین اسلامی از اهمیت بسزایی برخوردار می‌باشد. نکته حائز اهمیت درخصوص شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی، وجود یک نقشه راه، چارچوب و الگویی جامع و پیشرو است که این الگو باید بر مبانی نظری و فلسفی اسلام و مبانی انسان‌شناختی اسلام استوار باشد (فرمehینی، ۱۳۹۵: ۸۴)؛ از این رو، مقاله حاضر با هدف شناسایی عوامل موثر در تمدن‌سازی ناجای آینده به رشته تحریر درآمده است و درصدد بیان الزامات راهبردی ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی می‌باشد.

مبانی نظری تحقیق

الف. تمدن

تمدن از جمله مفاهیمی است که به دلیل غامض بودن، تعریف‌های متعددی از آن ارائه شده است؛ از لحاظ لغوی، "تمدن" مصدر ثلاثی مزید از باب تفاعل است. به باور برخی از واژه‌پژوهان، ریشه "مدن" معنای سکونت و اقامت در جایی را می‌رساند و واژه "مدینه" نیز

برگرفته از آن است (ابن منظور، ۱۴۱۴: ۴۰۲-۱۳). برخی از واژه‌شناسان قرآنی نیز "تمدن" را به معنای تخلُّق به اخلاق اهل مدینه دانسته و اشتقاق آن از واژه "مدینه" را انتزاع گرفته‌اند (مصطفوی، ۱۳۶۰: ۵۵-۱۱). برخی تمدن را با علم و فناوری یکی انگاشته‌اند، برخی آن را محدود به قدرت سیاسی کرده‌اند، برخی مانند "تیلور" تمدن را به عناصر و مولفه‌های تمدنی مثل هنر، اخلاق، آداب و رسوم تعریف کرده‌اند و برخی مانند "آلفرد وبر" به ویژگی‌های تمدنی توجه داشته‌اند و کسانی مانند "هومبولت" در تعریفشان از تمدن به قلمروی آن اشاره کرده‌اند (جهان‌بین و معینی نور، ۱۳۹۳: ۳۱).

برخی از محققان غربی تمدن را این‌گونه تعریف کرده‌اند: «تمدن به معنای نظامی اجتماعی است که خلاقیت فرهنگی را به ارمغان می‌آورد» (دورانت، ۱۳۷۸: ۱) و «مجموعه ساخته‌ها و اندوخته‌های معنوی و مادی جامعه انسانی است» (همو، ۱۳۷۰: ۲۵۶). "فوکوتساوا یوکیچی" معتقد است که تمدن به معنای محدود آن، افزایش تجمعات و آنچه انسان مصرف می‌کند، است و در معنای گسترده‌اش، بر رشد فضایل هم توجه دارد و زندگی بشر را به مرتبه‌ای بالاتر می‌رساند (یوکیچی، ۱۳۷۹: ۱۱۹).

بر مبنای دین اسلام، مهم‌ترین مبانی و ارکان دینی و اعتقادات سازنده و نگه‌دارنده تمدن عبارتند از: توحیدگرایی، عدالت‌محوری، جاودانگی‌گرایی، عقل‌محوری و خردگرایی، اعتدال‌گرایی، کمال‌طلبی و نظم‌گرایی، انسان‌گرایی متعالی، برابری‌گرایی، حق‌محوری و حقیقت‌گرایی و نیز فضیلت‌محوری (مبتنی بر ایمان، تقوا، عدالت، جهاد و وحدت) (ذوالفقاری، ۱۳۹۷: ۶۶).

در جمع‌بندی تعریف تمدن می‌توان آن را حاصل امتداد فرهنگ و پذیرش نظم اجتماعی دانست که در آن، بشر از مرحله بادیه‌نشینی خارج شده و در شاهره نهادینه‌شدن امور اجتماعی و مدنیت گام برمی‌دارد؛ بر این اساس، تمدن حاصل عینیت‌یافتگی و امتداد مبانی شناختی‌هنجاری است. در گام بعدی، مبتنی بر مبانی هنجارهای شناختی، نظام‌های نظری - عملی تولید می‌گردد و بر آن اساس، نهادها شکل می‌گیرند که متکفل بازتولید نظام‌های نظری عملی‌اند. تفاوت تمدن‌ها از همین‌جا نشأت می‌گیرد و به عبارتی، الگوهای نظری عملی گوناگون، تمدن‌های مختلف را شکل می‌دهند. به عبارت ملموس‌تر، تمدن‌ها اشکال انضمامی شده الگوهای نظری‌اند که انتزاعی‌اند (جهان‌بین و معینی نور، ۱۳۹۳: ۳۲).

ب. تمدن اسلامی

مفهوم تمدن در نصوص اسلامی ذکر نشده است ولی از دیرباز در اندیشه متفکران مسلمان مطرح بوده است و از آغاز، کاربردی اجتماعی داشته و در برابر بدویت به کار رفته است (غفاری و ناصر خاکی، ۱۳۹۵: ۱۲۸).

تمدن اسلامی تمدنی دینی است که همه مولفه‌های آن بر محور اسلام استوار است. این تمدن، با اساس و نگرش توحیدی و مجموعه‌ای از ساخته‌ها و اندوخته‌های معنوی و مادی، انسان را به سوی سعادت و کمال سوق می‌دهد (جان احمدی، ۱۳۹۱: ۵۱).

در میان مسلمانان اندیشمندان، می‌توان تبار این اصطلاح را در اندیشه ابن خلدون یافت. از نگاه او، تمدن حالت اجتماعی انسان است و فرآیند آن در انتقال از بدایت تحقق می‌یابد. اهل بادیه تنها به لوازم زندگی توجه می‌کنند ولی شهرنشینان این مرحله را گذرانده‌اند و به بهره‌های غیرضروری و تجمل در شئون زندگی می‌پردازند؛ از این رو، تمدن نهایت بادیه‌نشینی است و در پی آن پدید می‌آید. همچنین، وی تشکیل حکومت و وجود نوعی عصبیت و همبستگی را برای شکل‌گیری تمدن ضروری می‌داند (ملک محمدی، ۱۳۸۹: ۶۳۰).

مالک بن نبی در تعریف تمدن می‌نویسد: «تمدن، مجموعه‌ای از عوامل معنوی و مادی است که زمینه را برای جامعه به گونه‌ای فراهم سازد که هر فردی از اعضای آن بتواند از همه وسایل و بسترهای اجتماعی ضروری برای پیشرفت، بهره‌مند شود» (الویری و مهدی‌نژاد، ۱۳۹۲: ۱۶۶). درحقیقت، پس از انقلاب اسلامی ایران، شاهد هستیم که با توجه به عدم اقتناع فکری و فرهنگی بشر در پیروی و بهره‌گیری از تمدن‌های موجود و اقبال جوامع بشری به اسلام، فرهنگ و تمدن اسلامی در سال‌های اخیر، روندی روبه‌رشد داشته و بارقه‌های بازیابی شوکت و عظمت گذشته در آن دیده می‌شود. این تمدن سعی دارد با بهره‌گیری از ابزارها، مواهب و دستاوردهای مقید تجربه بشری، طرحی نو دراندازد که تمامی جنبه‌های تمدنی از جمله امنیت را دربرداشته باشد (مرادیان، ۱۳۹۶: ۱۱).

از امام خمینی (ره) در بحث تمدن، اثر مستقلی به نگارش درنیامده است اما در آثار مکتوب، سخنرانی‌ها و پیام‌های ایشان، بارها درباره تمدن، تمدن‌های دیگر و تمدن اسلامی سخن گفته شده است. در مجموعه صحیفه نور، واژه تمدن ۱۵۲ بار و واژه متمدن ۲۵ بار به کار رفته است (زمانی محبوب، ۱۳۹۵: ۱۳۶). در واقع، در اندیشه امام خمینی (ره) مفهوم تمدن در قالب یک تعریف مشخص و ثابت ارائه نشده است اما از بررسی سخنان ایشان استنباط می‌شود که

مقصودشان از تمدن، پیشرفت و ترقی‌ای است که تعالی مادی و معنوی انسان را در پی داشته باشد (صحیفه نور، ۴: ۱۶۰؛ ۷: ۳۶۷؛ ۲۱: ۴۰۶) و منظور ایشان از تمدن اسلامی، پیشرفتی است که مبتنی بر معیارها و شاخص‌های اسلامی باشد. از نظر ایشان، تمدن اسلامی مقدم بر دیگر تمدن‌ها است و اسلام موفق شده است که با آموزه‌های خاص خود، تمدنی نوین را در جهان بنیان گذارد (زمانی محبوب، ۱۳۹۵: ۱۳۷).

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص تمدن اسلامی می‌فرماید: «ما باید دنبال تمدن نوین اسلامی باشیم برای بشریت؛ این تفاوت اساسی دارد با آنچه که قدرت‌ها درباره بشریت فکر می‌کنند و عمل می‌کنند؛ این به معنای تصرف سرزمین‌ها نیست، این به معنای تجاوز به حقوق ملت‌ها نیست، این به معنای تحمیل اخلاق و فرهنگ خود بر دیگر ملت‌ها نیست، این به معنای عرضه کردن هدیه الهی به ملت‌هاست تا ملت‌ها با اختیار خود، با انتخاب خود، با تشخیص خود، راه درست را انتخاب کنند» (بیانات در دیدار با مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی ۱۳۹۴/۱۰/۰۸).

تمدن نوین اسلامی اصطلاحی است که در کلام و اندیشه رهبر انقلاب اسلامی - امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) - ظهور و بروز یافته است. از دیدگاه ایشان، «تمدن نوین اسلامی پیشرفت همه‌جانبه‌ای است که ضمن پاسخگویی به نیازهای طبیعی و مادی انسان‌ها، بعد معنوی و روحی آنان را به سمت کمال و سعادت راهنمایی می‌کند» (بیانات ۱۳۹۱/۰۷/۲۳). ایشان در بیان چیستی تمدن نوین اسلامی می‌فرمایند: «این تمدن، ماهیتی سیال و از جنس حرکت خواهد داشت و نه از جنس موقعیت و مقصد؛ چراکه این ضرورت یک تمدن پویا و روان به سوی هدف نهایی، تعالی و تکامل و قرب الهی است» (بیانات در دیدار با جمع دانشگاهیان استان کرمانشاه ۱۳۹۰/۰۷/۲۴). ایشان در خصوص راه برافروختن پرچم تمدن نوین اسلامی می‌فرمایند: «راهش تربیت نسلی است با یک خصوصیتی که آن خصوصیات اینها است: یک نسلی باید به وجود بیاید شجاع، باسواد، متدین، دارای ابتکار، پیش‌گام، خودباور، غیور و ... چنین نسلی لازم داریم. بایستی ایمان داشته باشد، سواد داشته باشد، غیرت داشته باشد، شجاعت داشته باشد، خودباوری داشته باشد، انگیزه کافی برای حرکت داشته باشد، توان جسمی و فکری حرکت داشته باشد، هدف را در نظر بگیرد، به اهداف دور متوجه بکند ... زندگی خودش و وجود خودش را بگذارد در راه این هدف و با جدیت حرکت کند؛ در یک کلمه، یعنی یک موجود انقلابی؛ معنای انقلابی این است» (بیانات در دیدار با نخبگان علمی جوان ۱۳۹۵/۰۷/۲۸).

بنابراین، می‌توان گفت که در اندیشه متفکران مسلمان، از آغاز "تمدن" کاربردی اجتماعی داشته و در برابر بدویت به کار رفته‌است. در این اندیشه، تمدن بیانگر ساختاری اجتماعی است که در آن، زمینه پیشرفت انسان و تحقق جایگاه خلافت الهی فراهم می‌شود. تمدن‌گرایان در تعریف خود از تمدن، از مفاهیمی چون حضور، جامعه، ارزش‌های دینی، نظم، علم و پیشرفت بهره می‌برند و به عبارتی، تمدن اسلامی را یک جامعه یا مدینه نظم‌یافته، متخلق و پیشرفته برمبنای ارزش‌ها و قوانین اسلامی می‌دانند که امکان زندگی اسلامی، سعادت و تعالی بشر (تحقق نقش خلیفه الهی) در آن فراهم است. همان‌طور که بیان شد، هر چند که دین در مفهوم غربی تمدن نیز دارای جایگاه است اما این امر در اندیشه متفکران مسلمان از جایگاه برجسته‌تری برخوردار می‌باشد و برمبنای دینی و برای تحقق اهداف دینی تعریف شده‌است (غفاری و ناصر خاکی، ۱۳۹۵: ۱۲۹-۱۲۸) و شاخصه‌های آن عبارتند از محوریت قوانین قرآن، ایمان، خردورزی، علم، اخلاق، مجاهدت، حکومت مردمی، پرهیز از تحجر، ایجاد رفاه عمومی، استقرار عدالت، دوری از اقتصاد مبتنی بر ریا و تکاثر، تلاش، کار و ابتکار (خلافت)، رسانه‌های مدرن، هنر و سینما، بهبود روابط بین‌الملل و صدور احکام فقهی متناسب با نیازهای نوین بشر^۱ (ذوالفقاری، ۱۳۹۷: ۶۷).

پیشینه تحقیق

سعیدی‌روشن (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "شاخص‌های تمدن اسلامی بر اساس آموزه‌های قرآن کریم" به این نتیجه دست یافته‌است که در نگاه قرآنی، یکی از شاخص‌های جامعه آرمانی، فرزندی مردم آن در بُعد معرفت و حکمت و برخورداری از درکی عمیق و همه‌جانبه از همه حقایق هستی است.

حسینی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "روش تحلیل مولفه‌های مفهومی تمدن" مولفه‌های هشت‌گانه تمدن را سبطه ملی، اراده جمعی و انسانی، عنصر سرزمین و مهد، منحصر نبودن به مرزهای جغرافیایی، شمولیت در روابط انسانی، نفوذ و برتری طلبی، تعالی جویی و تأثیر در تحولات تاریخی می‌داند.

۱- برای مطالعه بیشتر و نحوه استخراج مولفه‌های پانزده‌گانه؛ ر.ک: ذوالفقاری، حسین (۱۳۹۷) «بررسی عوامل موثر بر معماری ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی»، فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا، سال سوم، شماره هشتم، صص ۹۵-۵۹

جهان‌بین و معینی‌پور (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "فرآیند تحقق تمدن اسلامی از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای" به این نتیجه رسیده‌اند که از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) هدف نهایی انقلاب اسلامی، رسیدن به تمدن اسلامی در زنجیره‌ای منطقی و مستمر است که بر چهار رکن دین، عقلانیت، علم و اخلاق بنا شده است و برای تحقق آن بایستی پنج مرحله انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعه اسلامی و تمدن اسلامی در مسیر تمدن‌سازی پشت‌سر گذاشته شوند. بررسی بیانات معظم‌له در این پژوهش نشان می‌دهد که برای تحقق زنجیره تمدن اسلامی، پیمودن چهار گام لازم است که عبارتند از: تولید نظریه توسط حوزه علمیه، تولید علم توسط دانشگاه، کاربست در سطح خرد توسط گروه‌های خودجوش نخبگانی و گفتمان‌سازی که در نهایت، منجر به ریل‌گذاری و تعیین مسیر حرکت می‌شود.

غفاری و ناصرخاکی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "زمینه‌ها و بایسته‌های تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر تمدن‌گرایان" بر اساس روش تحلیل اسنادی و با بهره‌گیری از ابزار فیش‌برداری از منابع، به این نتیجه رسیده‌اند که از منظر متفکران تمدن‌گرا، در جهت تحقق تمدن نوین اسلامی باید به دو دسته مولفه حقیقی (سبک زندگی و شبکه روابط اجتماعی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی) و مولفه‌های ابزاری (سامان مادی و مواردی چون نوآوری‌ها، ابزارها، نهادها، اقتدار سیاسی و بین‌المللی) توجه کرد و بایسته‌های تحقق تمدن نوین اسلامی عبارتند از: قرآن‌محوری، علم‌گرایی، اسلامی‌سازی معرفت و جهان‌گرایی.

اسماعیلی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "مبانی اندیشه‌ای در تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با تأکید بر سیره علمی و عملی امام خمینی (ره)" به این نتیجه رسیده است که نظریه "الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت" الگوی رسیدن به تمدن نوین اسلامی است و برای دستیابی به این الگو باید بین فقه، فلسفه و عرفان، تعامل، همراهی و نسبت روشن برقرار نمود.

سمسار و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "مدل‌سازی تحقق تمدن نوین اسلامی به کمک شبکه‌سازی اجتماعی" برای پاسخ به این سوال که "ویژگی‌های حرکتی جریان تمدن نوین اسلامی چیست؟" پس از مطالعه سی‌وپنج مقاله، نُه کتاب، پنج منبع مرجع، بیست‌وپنج متن سخنرانی حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به این نتیجه رسیده‌اند که جریان تمدن نوین اسلامی دارای ویژگی‌های حرکتی شامل اصلاح‌گری، مردمی‌بودن، نوگرایی، انعطاف‌پذیری، اتکا به خرد جمعی، تأثیر و تأثر در سطح جهانی (سطح یک)، آرمان‌گرایی و تقید به اصول (سطح دو) و جایگاه رهبری (سطح سه) می‌باشد.

محبوب (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "بایسته‌های سیاسی تمدن نوین اسلامی از دیدگاه امام خمینی(ره)" با استفاده از شیوه تحلیل محتوا، تمدن اسلامی را جامع‌ترین تمدن‌ها دانسته و بر ضرورت توجه به دین اسلام، پیوند بین دیانت و سیاست، تشکیل حکومت اسلامی بر مبنای ولایت فقیه، استقلال و نفی سلطه بیگانگان، نقد تمدن غرب و ... به عنوان بایسته‌های سیاسی تمدن نوین اسلامی تأکید نموده است.

میرزا محمدی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "تبیین نقش و جایگاه اصل تربیتی گذر از ظاهر به باطن در سبک زندگی اسلامی و تأثیر آن بر شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی" به این نتیجه رسیده‌اند که از دیدگاه اسلام، معیار نوین بودن یک تمدن در بعد معرفت‌شناسی، معرفتی است استعلایی که نه تنها هرگز در ظاهر متوقف نمی‌گردد بلکه از آن پلی می‌سازد برای رسیدن به حقیقت اصیل؛ بنابراین، در بستر معرفتی گذر از ظاهر به باطن است که تمدن اسلامی همیشه زنده و پویا باقی خواهد ماند و در سیر خود روز به روز کامل‌تر خواهد گردید.

نجفی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان "نظریه بیداری اسلامی بر اساس اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری" به این نتیجه رسیده است که انقلاب اسلامی ایران به عنوان یک الگوی زنده و پویا در برابر چشم مسلمانان جلوه گر شده است و این الگو تا آخرین مراحل، تمدن غرب و نظام لیبرال دمکراسی را به چالش می‌کشد.

روحي (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان "چشم‌انداز گفتمان تمدن‌گرایی اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری" به این نتیجه رسیده است که از منظر گفتمان تمدن‌گرایی اسلامی، غرب در قالب نظام سرمایه‌داری و متأثر از خوی استکباری، مانع پیشرفت جهان اسلام گردیده است و خود دچار جاهلیت شده است و برای تحقق تمدن نوین اسلامی باید راهبردهای مقابله با نظام سلطه و بهره‌مندی از مواهب علم مدرن (در حوزه علوم تجربی و فنی مهندسی) و اسلامی‌سازی علوم (به‌ویژه علوم انسانی) بر مبنای نصوص اسلامی ارائه گردد.

نجفی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "تحلیل جایگاه آموزه‌های مهدوی در احیای فرهنگ و تمدن نوین اسلامی" با بهره‌گیری از روش توصیفی - تحلیلی و بررسی احادیث به این نتیجه رسیده‌اند که عواملی مانند رشد نسبی عقلی، پیشرفت علمی، تعالی اخلاقی، تدابیر بهینه سیاسی، توسعه اقتصادی، برقراری عدالت و فراهم‌سازی زمینه‌های امنیت، از ویژگی‌های جامعه متمدن اسلامی است که در آموزه‌های مهدوی مطرح شده‌اند.

بهمنی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "تمدن نوین اسلامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای (چیستی و چگونگی تکامل تمدنی جمهوری اسلامی ایران)" با استناد به بیانات و سخنرانی‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در دوره زمانی سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۴ و با بهره‌گیری از روش مفهوم‌سازی بنیادی به این نتیجه رسیده است که الزامات حرکت تمدنی جمهوری اسلامی شامل دو الزام کارکردی و تمهیدی است. الزامات کارکردی شامل اصلاح سبک زندگی و رفتار اجتماعی با بهره‌گیری از حوزه‌های دانشی فقه اسلامی، حقوق اسلامی و اخلاق اسلامی و نظام‌سازی و تعالی الگوی مدیریت بر اساس ملاک‌ها و معیارهای اسلامی و الزامات تمهیدی شامل پرورش نیروی انسانی با تأکید بر کار برای خدا، احیای روح زندگی علوی، صبر و ایستادگی و تولید فکر و علم با تأکید بر نهضت نرم‌افزاری، نگاه اجتهادی و توأم‌سازی علم و اخلاق است.

خرمشاد (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان "انقلاب اسلامی، بیداری اسلامی و تمدن نوین اسلامی" با بهره‌گیری از روش توصیفی - تحلیلی به این نتیجه رسیده است که جمهوری اسلامی ایران به دلیل گام برداشتن در امر تمدن‌سازی و به‌دست‌آوردن موفقیت‌هایی در ابعاد فردی، داخلی، منطقه‌ای و جهانی، موجبات تداوم بیداری اسلامی در موج سوم را فراهم ساخته است؛ بنابراین، یک رابطه سه‌گانه بین تمدن‌سازی انقلاب اسلامی و نظام برآمده از آن و بیداری اسلامی به برکت بازتابندگی انقلاب اسلامی ایران و نیز بقای خود انقلاب وجود دارد.

بابایی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "نقش رسانه در زمینه‌سازی تحقق تمدن نوین اسلامی با تأکید بر گفتمان‌سازی و پویایی فراگیر رسانه‌ای" با بهره‌گیری از روش تحلیلی - توصیفی به این نتیجه رسیده است که رسانه‌ها برای تحقق تمدن نوین اسلامی باید در دو سطح محتوایی و ساختاری اقدام نمایند. در سطح محتوایی، "گفتمان‌سازی" در دو لایه درون‌مرزی (برای مخاطب داخلی) و فرامرزی (برای مخاطب بیرونی) بر اساس شاخص‌هایی در تراز تمدن نوین اسلامی (با روش‌هایی مثل انگاره‌سازی، تعیین دستور کار و مدیریت افکار عمومی درون و برون‌مرزی) و در سطح ساختاری، "ایجاد کمپین رسانه‌ای فراگیر" با راهبردهایی چون پیش‌تازی در ابداع فناوری‌های رسانه‌ای، حرکت به‌سوی مشارکت موثر در جریان‌سازی فکری - فرهنگی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، فعالیت موثر در تولید و تبادل اطلاعات و تبیین مولفه‌های تمدن نوین اسلامی (کارآمدی، قدرت مادی و معنوی، معنویت‌گرایی، عدالت‌طلبی، سبک زندگی، اخلاق‌مداری و ...).

فرم‌هینی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "الزامات تحقق تمدن نوین اسلامی" با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی به این نتیجه رسیده است که الزامات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی باید در سه بعد دانش، نگرش و توانش ایجاد شود.

در خشه و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "آفاق تمدن نوین اسلامی در سپهر اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای" با بهره‌گیری از روش توصیفی - تحلیلی به این نتیجه رسیده‌اند که انقلاب اسلامی ایران اولین گام در راستای طرح تمدن نوین اسلامی بوده است و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مرزهای مفهومی تمدن نوین اسلامی را در چهار کلان‌الگوی هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، غایت‌شناسی و روش‌شناسی مورد بررسی قرار داده‌اند. برای تمدن نوین اسلامی از منظر هستی‌شناسی، دو بُعد فهم می‌گردد؛ یعنی این تمدن دنیا را دو بُعد مادی و معنوی به شکل توأمان می‌بیند. همچنین، مشخص گردید که این تمدن از حیث معرفت‌شناسی آفاقی است؛ یعنی مناط معرفت انسان به صفت متمدن را نه منحصر در گروهی خاص بلکه در آفاق بشریت می‌دانند. در بحث غایت‌شناسی نیز مشخص گردید که هدف غایی تمدن نوین اسلامی، سعادت‌طلبی است؛ یعنی خیر دنیا و آخرت را برای تمام بشریت می‌خواهد و در نهایت، بیان شد که روش‌شناسی این تمدن در مجرای اخلاق است و بر مدار اخلاق معنا می‌یابد.

شجاعی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "ظرفیت‌های فرهنگ سیاسی تشیع در آفرینش تمدن نوین اسلامی" با بهره‌گیری از روش تحلیلی - توصیفی به این نتیجه رسیده است که بُعد سیاسی فرهنگ تشیع با ارائه عناصر تمدن‌سازی همچون توان بسیج بالا، رهبری عالمانه، عقلانیت و شریعت‌محوری در کنار پویایی بخشی به لایه‌های گوناگون در سایه انگیزه‌های بی‌پایایی همچون عدالت‌طلبی و تحقق جامعه آرمانی در قالب فرهنگ انتظار و همچنین، طراحی الگوی نوین تمدن اسلامی می‌تواند نقش بسزایی در فرآیند تمدن‌سازی جامعه اسلامی ایفا کند.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی بوده و از نظر ماهیت، جزو پژوهش‌های توصیفی طبقه‌بندی می‌شود. مهم‌ترین ابزارهای پژوهش عبارتند از: مطالعات کتابخانه‌ای، مصاحبه با خبرگان و پرسشنامه (بازرگان، ۱۳۸۷). فن دلفی به‌عنوان مهم‌ترین روش برای تأیید مولفه‌های استخراج‌شده در این تحقیق به کار رفته است و سپس با استفاده از الگویابی معادلات ساختاری

به برآزش الگو پرداخته شده است. این تحقیق بدون فرضیه با یک سوال کلی آغاز شده است: «الزامات راهبردی ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی دارای چه ویژگی‌هایی است؟». با توجه به اینکه معیارهای موضوع به‌صراحت مشخص نیست و دانش دقیقی در مورد آن در دسترس نیست، بهترین ابزار برای همگرایی میان نظرات در این پژوهش، فن دلفی است (ناصحی فر و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۴۸). برای استخراج مولفه‌های اولیه، از دو روش مطالعه کتابخانه‌ای گسترده و مصاحبه با خبرگان استفاده شد و انتخاب گروه خبرگان نیز به روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی انجام پذیرفت. زمانی که تحقیق در خصوص گروه‌های خاصی است که به راحتی قابل شناسایی نیستند، روش گلوله‌برفی کمک می‌کند تا با یافتن یک یا چند نفر از گروه محقق به اعضای دیگر گروه از طریق گرفتن نشانی از اعضای در دسترس به آنها دست یابد (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰). دو تن از اعضای هیئت‌علمی دانشگاه امام حسین (ع) و دانشگاه عالی دفاع ملی به‌عنوان ناظر مراحل دلفی انتخاب شدند و محقق، خود، به‌عنوان مجری دلفی در این پژوهش عمل نموده است. در نهایت، تعداد ۱۲ نفر خبره انتخاب شدند و فرم دعوت به دلفی به‌صورت حضوری تحویل ایشان شد و توضیحات لازم در رابطه با موضوع و اهداف تحقیق به آنان ارائه گردید. در نهایت، ۳۴ مولفه احصا شدند و دلفی در ۳ دوره انجام گرفت که در دوره اول، ۴ مولفه حذف شد. ضریب هماهنگی کندال برای دور دوم و سوم، ۰/۸۳ به دست آمد که نشان‌دهنده اتفاق نظر بسیار قوی بین پنل خبرگان است. در مرحله بعد، پرسشنامه بر اساس ۳۰ مولفه مستخرج از دلفی با استفاده از نرم‌افزار لیزرل^۱ مورد روایی‌سنجی خبرگان قرار گرفت.

پایایی و روایی پرسشنامه

با توجه به نظر خبرگان، تغییرات لازم به‌منظور مناسب بودن روایی پرسشنامه صورت پذیرفت و در پرسشنامه نهایی اعمال شد. با توجه به اینکه در پژوهش‌های کمی، از پرسشنامه استفاده می‌شود و در این پژوهش هم پرسشنامه محقق ساخته است، برای اطمینان از اینکه سوالات طرح شده، خصیصه موردنظر را می‌سنجد، باید از روایی سازه استفاده شود (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰) که بدین‌منظور با بهره‌گیری از نرم‌افزار لیزرل، روایی سازه پرسشنامه تأیید گردید.

1Lisrel

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌ها

نتایج مراحل دلفی

در جدول شماره ۱ نتایج میانگین‌گیری ۳ روند دلفی ارائه شده است.

جدول ۱. میانگین عوامل ۳ دوره دلفی

ردیف	شرح عامل	دور اول		دور دوم		دور سوم	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
۱	اتکا به عوامل و ارزش‌های معنوی و الهی	۴,۳۴	۰,۶۸۶	۴,۲۸۳	۰,۷۰	۴,۳۱۳۴	۰,۷۱۳۶۳
۲	فرزادگی در بُعد ارزش‌ها و منش‌های اخلاقی و فرهنگی	۴,۲۲	۰,۸۳۹	۴,۱۰۴	۰,۸۴	۴,۲۰۹۰	۰,۸۵۱۴۸
۳	تعالی جویی و آرمان‌خواهی فراگیر	۴,۴۷	۰,۵۸۶	۴,۴۱۷	۰,۶۳	۴,۴۴۷۸	۰,۶۳۱۲۴
۴	فرزادگی در قلمروی مناسبات اجتماعی	۳,۵۳۷	۱,۴۳۸۹	-	-	-	-
۵	پرورش انسان	۳,۲۵۳	۱,۶۳۹۵	-	-	-	-
۶	احساس هویت و خودباوری	۴,۱۹	۰,۸۵۷	۴,۱۶۴	۰,۸۶	۴,۱۷۹۱	۰,۸۸۰۷۲
۷	امر به معروف و نهی از منکر	۴,۵۳	۰,۵۵۹	۴,۴۷۷	۰,۶۱	۴,۵۰۷۵	۰,۶۵۹۶۲
۸	حفظ استقلال جمهوری اسلامی ایران	۴,۱۰	۰,۸۵۵	۴,۰۵۹	۰,۸۶	۴,۱۱۹۴	۰,۸۸۳۰۳
۹	ترسیم نقشه جامع علمی پلیس	۴,۲۶	۰,۸۲۷	۴,۲۰۹	۰,۸۴	۴,۲۲۳۹	۰,۸۶۲۳۰
۱۰	سازماندهی و ارتقای کیفیت نیروی انسانی	۴,۱۹	۰,۷۸۳	۴,۱۴۹	۰,۷۹	۴,۱۷۹۱	۰,۸۰۲۵۳
۱۱	تربیت نیروی انسانی و مدیران متعهد و لایق	۴,۲۹	۰,۷۱۸	۴,۲۳۸	۰,۷۵	۴,۲۶۸۷	۰,۷۶۰۵۷

۰,۷۳۲۴۰	۴,۳۸۸۱	۰,۷۱ ۶۷۹	۴,۳۵۸ ۲	۰,۷۰۱ ۱۷	۴,۴۳ ۲۸	شایسته محوری و بهره گیری از نیروی انسانی متعهد، کارآمد و دانش بنیان	۱۲
۰,۸۷۲۷۲	۴,۱۳۴۳	۰,۸۵ ۰۹۴	۴,۱۷۹ ۱	۰,۸۴۹ ۶۱	۴,۱۴ ۹۳	اهمیت دادن به نقش و منزلت کارکنان و خانواده آنان	۱۳
۰,۸۸۳۰۳	۴,۱۱۹۴	۰,۸۶ ۲۰۳	۴,۰۸۹ ۶	۰,۸۵۷ ۳۰	۴,۱۴ ۹۳	مسئولیت پذیری، اهتمام در امور و عمل کردن بر طبق آموزه های اسلام	۱۴
۰,۸۷۶۳۴	۴,۳۴۳۳	۰,۸۴ ۴۸۱	۴,۲۵۳ ۷	۰,۸۳۱ ۵۶	۴,۳۷ ۳۱	فرهنگ سازی، اخلاق حرفه ای و انضباط کاری	۱۵
۰,۷۲۹۳۱	۴,۳۴۳۳	۰,۷۲ ۹۳۱	۴,۳۴۳ ۳	۰,۷۳۶ ۲۵	۴,۳۵ ۸۲	بهبود مستمر و تقویت شأن پلیس	۱۶
۰,۸۸۵۵۸	۴,۰۸۹۶	۰,۸۸ ۳۰۳	۴,۰۵۹ ۷	۰,۸۷۹ ۴۳	۴,۱۱ ۹۴	کارآمدی و آینده نگری	۱۷
۱,۲۵۴۰۳	۴,۱۳۴۳	۰,۸۵ ۴۰۶	۴,۱۳۴ ۳	۰,۸۵۶ ۰۲	۴,۱۴ ۹۳	هوشمندی و ابتکار عمل در انجام وظایف و مأموریت ها	۱۸
۰,۷۸۰۲۴	۴,۲۶۸۷	۰,۸۶ ۸۵۷	۴,۰۸۹ ۶	۰,۷۳۸ ۸۶	۴,۲۹ ۸۵	استقامت و مقاومت در انجام وظایف و مأموریت ها	۱۹
۰,۷۷۵۰۱	۴,۲۵۳۷	۰,۷۶ ۵۶۱	۴,۲۲۳ ۹	۰,۷۳۴ ۵۶	۴,۲۸ ۳۶	مدیریت نوآوری (توسعه خلاقیت و نوآوری)	۲۰
۰,۸۵۴۳۹	۴,۲۸۳۶	۰,۸۳ ۱۳۲	۴,۲۳۸ ۸	۰,۸۰۱ ۶۸	۴,۳۱ ۳۴	هوشیاری و بصیرت نسبت به محیط	۲۱
-	-	-	-	۱,۵۸۳۰ ۷	۳,۳۵۸ ۲	توحیدگرایی و علم گرایی	۲۲
۰,۸۳۵۱۲	۴,۳۲۸۴	۰,۸۲ ۳۶۷	۴,۲۹۸ ۵	۰,۸۱۰ ۹۴	۴,۳۵ ۸۲	پاسخ جدی و سخت به شرارت ها و اقدامات مخل امنیت	۲۳
۰,۸۸۳۰۳	۴,۱۳۴۳	۰,۸۵ ۰۹۴	۴,۰۸۹ ۶	۰,۸۳۳ ۴۹	۴,۱۷ ۹۱	مدارا و سعه صدر با مردم و رعایت مسائل رفتاری	۲۴
۰,۸۷۶۳۴	۴,۳۷۳۱	۰,۸۴ ۹۸۸	۴,۲۵۳ ۷	۰,۸۱۷ ۶۰	۴,۴۰ ۳۰	تقویت حس کرامت و عدالت طلبی کارکنان	۲۵
۰,۸۷۶۳۴	۴,۳۴۳۳	۰,۸۴ ۴۸۱	۴,۲۵۳ ۷	۰,۸۳۱ ۸۶	۴,۳۷ ۳۱	تبلیغ و بهره گیری از ابزارهای تبلیغ	۲۶
۰,۸۶۸۳۱	۴,۰۸۹۶	۰,۸۶ ۲۰۳	۴,۰۸۹ ۶	۰,۵۵۷ ۳۰	۴,۱۴ ۹۳	تلاش در جهت توان بازدارندگی همه جانبه	۲۷
۰,۸۸۳۰۳	۴,۱۳۴۳	۰,۷۵ ۰۴۰	۴,۲۳۸ ۸	۰,۸۲۷ ۲۳	۴,۲۶ ۸۷	استحکام و انسجام درونی پلیس	۲۸

۰,۸۵۴۳۹	۴,۲۳۸۸	۰,۸۵ ۴۳۹	۴,۲۳۸ ۸	۰,۸۴۹ ۳۵	۴,۲۸ ۳۶	هماهنگی، کنترل و نظارت در پلیس	۲۹
۰,۸۴۹۶۱	۴,۲۳۸۸	۰,۸۳ ۶۴۷	۴,۲۳۳ ۹	۰,۸۶۳ ۳۴	۴,۱۶ ۴۲	بهره‌گیری از قدرت اقتدار آفرین ترکیبی و دانش‌محور	۳۰
-	-	-	-	۱,۲۲۷۲ ۴	۳,۶۴۱ ۸	اقتدار سیاسی و نظامی	۳۱
۰,۸۸۳۰۳	۴,۱۱۹۴	۰,۸۷ ۹۴۳	۴,۰۸۹ ۶	۰,۸۶۸ ۵۷	۴,۱۳ ۴۳	ترکیب مناسب قدرت سخت و مادی و نرم و غیرمادی	۳۲
۰,۸۴۴۲۷	۴,۱۳۴۳	۰,۸۳ ۲۹۵	۴,۱۱۹ ۴	۰,۸۰۲ ۲۵	۴,۱۹ ۴۰	تلاش در جهت کسب اعتبار بین‌المللی پلیس	۳۳
۰,۷۸۳۱۳	۴,۲۲۳۹	۰,۷۷ ۵۰۱	۴,۱۹۴ ۰	۰,۷۵۴ ۹۰	۴,۲۸ ۳۶	قدرت نفوذ، جریان‌سازی و برتری‌طلبی	۳۴

تعیین معیار اتفاق نظر

برای تعیین میزان اتفاق نظر پنل خبرگان، ضریب هماهنگی کندال مورد استفاده قرار گرفت. مقدار ضریب هماهنگی کندال در صورت وجود توافق کامل، برابر یک و در صورت نبود توافق، برابر صفر است. جدول ۲ تفاسیر مختلف ضریب هماهنگی کندال را نشان می‌دهد.

جدول ۲. مقادیر و تفاسیر مختلف ضریب هماهنگی کندال تاو بی

تفسیر	مقدار ضریب کندال تاو بی
اتفاق نظر بسیار ضعیف	۰/۱
اتفاق نظر ضعیف	۰/۳
اتفاق نظر متوسط	۰/۵
اتفاق نظر قوی	۰/۷
اتفاق نظر بسیار قوی	۰/۹

اشمیت برای توقف یا ادامه دوره‌های دلفی، دو معیار را بیان می‌کند: معیار نخست این است که اتفاق نظر قوی بین اعضای پنل وجود داشته باشد که بر اساس جدول بالا (جدول شماره ۲) تعیین می‌شود و معیار دوم این است که اگر اتفاق نظر قوی وجود ندارد و مقدار این ضریب در دو دور متوالی، رشد ناچیزی دارد، دوره‌های دلفی باید متوقف شود (سهرابی

و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲). طبق جدول های ۳ و ۴، در سطح معنی داری ۰/۰۵، مقدار ضریب هماهنگی کندال بین دور اول و دوم، ۰/۵۸ است که نشان دهنده اتفاق نظر متوسط است؛ به همین علت، بعد از انجام تصحیح های لازم، پرسشنامه با ۳۰ مولفه وارد روند سوم شد. طبق جدول ۴، مقدار هماهنگی کندال برای دور سوم و دوم، ۰/۸۳ برآورد شد که نشان دهنده اتفاق نظر بسیار قوی بین اعضای پنل است و طبق معیار اشمیت می توان دوره های دلفی را متوقف کرد.

جدول ۳. ضریب هماهنگی دور اول با دور دوم

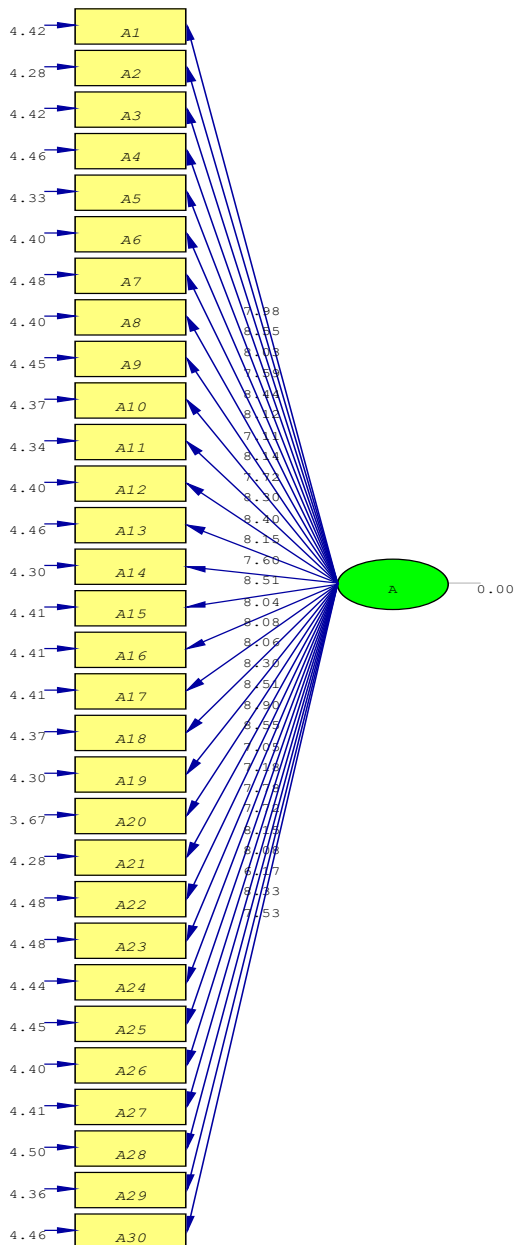
دور اول	دور دوم	ضریب کندال تاو بی
۰/۵۸	۱/۰۰	ضریب هماهنگی
۰/۰۰۰		معنی داری
۱۲	۱۲	تعداد
۱/۰۰	۰/۵۸	ضریب هماهنگی
	۰/۰۰۰	معنی داری
۱۲	۱۲	تعداد

جدول ۴. ضریب هماهنگی دور دوم با دور سوم

دور دوم	دور سوم	ضریب کندال تاو بی
۰/۸۳	۱/۰۰	ضریب هماهنگی
۰/۰۰۰		معنی داری
۱۲	۱۲	تعداد
۱/۰۰	۰/۸۳	ضریب هماهنگی
	۰/۰۰۰	معنی داری
۱۲	۱۲	تعداد

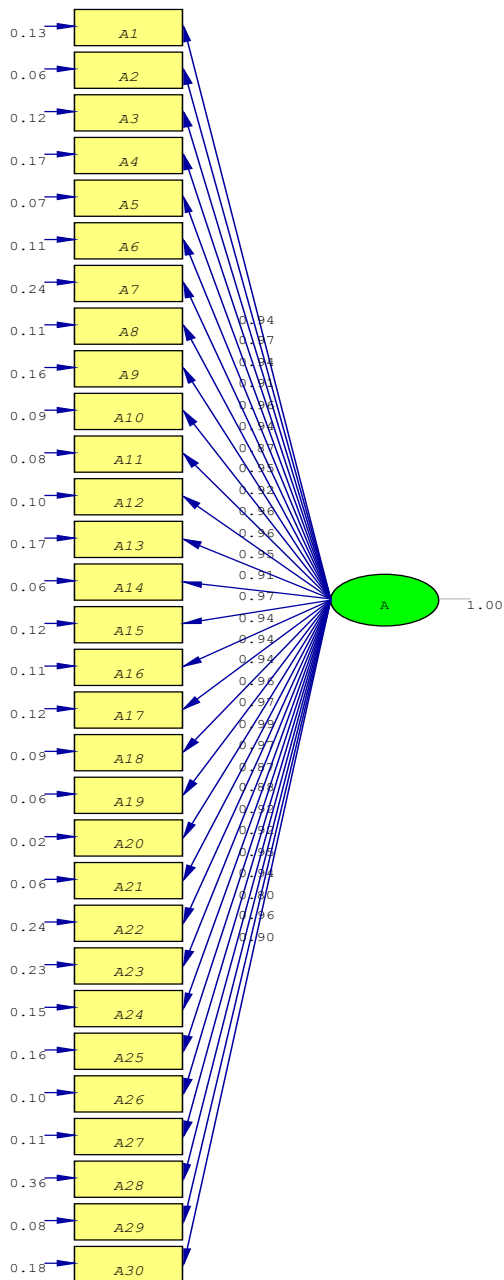
آزمون الگوی پیشنهادی با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی

برای سنجش اعتبار ابعاد و مولفه‌های استخراج‌شده در مرحله قبل، از نرم‌افزار لیزرل استفاده شده است. الگویابی معادلات ساختاری در حوزه‌های متنوع از جمله حوزه علوم انسانی کاربرد دارد (Hulland, 1999). در این تحقیق، برای شناسایی ضرایب تأثیر، از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. در تحلیل عاملی تأییدی، مهم‌ترین عامل در تصمیم‌گیری رد یا قبول هر فرضیه، میزان شاخص RMSEA است. اگر این شاخص نامطلوب کمتر از $0/1$ باشد، الگو از تناسب قابل قبولی برخوردار است و چنانچه کمتر از $0/05$ باشد، میزان تناسب الگو ایده‌آل است (پاشایی هولاسو و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۱). با توجه به اینکه میزان RMSEA در نمودار شماره ۱ برابر $0/067$ است، تناسب الگو از وضعیت بسیار مطلوبی برخوردار است، ضرایب معناداری برای مقبولیت الگو بین $(-1/96 < X < 1/96)$ قرار داشته و شاخص‌های خوب بودن بزرگ‌تر از $0/9$ هستند، بنابراین، الگو از نظر استناد قابل قبول است.

Chi-Square=1204.76, df7405, P-value=0.00000, RMSEA=0.077

نمودار ۱. الگوی مفهومی تحقیق در حالت معنی داری

Chi-Square=1204.76, df7405, P-value=0.00000, RMSEA=0.077

نمودار ۲. الگوی مفهومی تحقیق در حالت استاندارد

بررسی تأییدی الگوی الزامات راهبردی ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی

جدول ۵. بررسی روایی سازه الگوی ارائه شده

نتیجه	میزان به دست آمده	دامنه قابل قبول	معادل فارسی	معادل انگلیسی	اختصار
از آنجا که	۱/۷۱	کمتر از ۳	شاخص کای دو بر درجه آزادی	χ^2 / df	χ^2 / df
بین این نشانگرها هماهنگی و هم‌سویی وجود دارد، در نتیجه، روایی سازه الگو تأیید شد.	۱/۰۷۷	کمتر از ۰/۰۸	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	Root Mean Square of Approximation	rmsea
	۰/۹۶	نزدیک به یک	شاخص برازش هنجار شده	Normal Fit Index	nfi
	۰/۹۵	نزدیک به یک	شاخص برازش تطبیقی	Comparative Fit Index	cfi
	۰/۹۶	نزدیک به یک	شاخص برازندگی	Goodness of Fit Index	gfi
	۰/۹۶	نزدیک به یک	شاخص تعدیل یافته برازندگی	Adjusted Goodness of Fit Index	agfi

با توجه به جدول شماره ۵ می‌توان بیان نمود که شاخص کای دو بر درجه آزادی - که یکی از شاخص‌های اصلی می‌باشد - ۱/۷۱ بوده و در محدوده مجاز قرار دارد و بنابراین، برازندگی الگو را مورد تأیید قرار می‌دهد. شاخص تعدیل شده برازندگی (مقادیر بین ۰/۹ تا ۰/۹۵ قابل قبول و بالاتر از ۰/۹۵ عالی است) در الگوی نهایی با مقدار ۰/۹۶ است که نتیجه آن، عالی می‌باشد. شاخص‌های برازش هنجار شده، تطبیقی، برازندگی و تعدیل یافته برازندگی در این الگو، به ترتیب برابر با ۰/۹۶، ۰/۵۶، ۰/۹۶ و ۰/۹۶ است که با توجه به دامنه قابل قبول از وضعیت عالی برخوردار می‌باشند. شاخص بعدی، ریشه میانگین مربعات خطای برآورد می‌باشد که باید کمتر از ۰/۰۸ باشد و در این الگو، برابر با ۰/۰۷۷ می‌باشد که در محدوده قابل قبول قرار گرفته است؛ بنابراین، در جمع‌بندی کل شاخص‌ها با توجه به شاخص‌های برازندگی محاسبه شده، می‌توان گفت که الگو از برازش مناسبی برخوردار می‌باشد؛ بنابراین، الزامات راهبردی ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی به قرار زیر است:

- ۱- اتکا به عوامل و ارزش‌های معنوی و الهی؛
- ۲- فرزاندگی در بُعد ارزش‌ها و منش‌های اخلاقی و فرهنگی؛

- ۳- تعالی جویی و آرمان خواهی فراگیر؛
- ۴- احساس هویت و خودباوری؛
- ۵- امر به معروف و نهی از منکر؛
- ۶- حفظ استقلال جمهوری اسلامی ایران؛
- ۷- ترسیم نقشه جامع علمی پلیس؛
- ۸- سازماندهی و ارتقای کیفیت نیروی انسانی؛
- ۹- تربیت نیروی انسانی و مدیران متعهد و لایق؛
- ۱۰- شایسته‌محوری و بهره‌گیری از نیروی انسانی متعهد، کارآمد و دانش‌بنیان؛
- ۱۱- اهمیت دادن به نقش و منزلت کارکنان و خانواده آنان؛
- ۱۲- مسئولیت‌پذیری، اهتمام در امور و عمل بر طبق آموزه‌های اسلام؛
- ۱۳- فرهنگ‌سازی، اخلاق حرفه‌ای و انضباط کاری؛
- ۱۴- بهبود مستمر و تقویت شأن پلیس؛
- ۱۵- کارآمدی و آینده‌نگری؛
- ۱۶- هوشمندی و ابتکار عمل در انجام وظایف و مأموریت‌ها؛
- ۱۷- استقامت و مقاومت در انجام وظایف و مأموریت‌ها؛
- ۱۸- مدیریت نوآوری (توسعه خلاقیت و نوآوری)؛
- ۱۹- هوشیاری و بصیرت نسبت به محیط؛
- ۲۰- پاسخ جدی و سخت به شرارت‌ها و اقدامات مخل امنیت؛
- ۲۱- مدارا و سعه‌صدر با مردم و رعایت مسائل رفتاری؛
- ۲۲- تقویت حس کرامت و عدالت‌طلبی کارکنان؛
- ۲۳- تبلیغ و بهره‌گیری از ابزارهای تبلیغ؛
- ۲۴- تلاش در جهت توان بازدارندگی همه‌جانبه؛
- ۲۵- استحکام و انسجام درونی پلیس؛
- ۲۶- هماهنگی، کنترل و نظارت در پلیس؛
- ۲۷- بهره‌گیری از قدرت اقتدارآفرین ترکیبی و دانش‌محور؛
- ۲۸- ترکیب مناسب قدرت سخت و مادی و نرم و غیرمادی؛
- ۲۹- تلاش در جهت کسب اعتبار بین‌المللی پلیس؛
- ۳۰- قدرت نفوذ، جریان‌سازی و برتری طلبی.

نتیجه‌گیری

تمدن را می‌توان حاصل امتداد فرهنگ و پذیرش نظم اجتماعی دانست که در آن، از مرحله بادیه‌نشینی خارج و در شاهراه نهادینه‌شدن امور اجتماعی و مدنیت گام گذاشته می‌شود؛ بر این اساس، تمدن حاصل عینیت‌یافتگی و امتداد مبانی شناختی هنجاری است. در گام بعدی، مبتنی بر مبانی هنجارهای شناختی، نظام‌های نظری - عملی تولید می‌گردد و بر آن اساس، نهادها شکل می‌گیرند که متکفل بازتولید نظام‌های نظری عملی‌اند. تفاوت تمدن‌ها از همین‌جا نشأت می‌گیرد و به عبارتی، الگوهای نظری عملی گوناگون، تمدن‌های مختلف را شکل می‌دهند. به عبارت ملموس‌تر، تمدن‌ها اشکال انضمامی شده الگوهای نظری‌اند که انتزاعی بوده و از آغاز، کاربردی اجتماعی داشته‌اند و در برابر بدویت به کار می‌روند. تمدن اسلامی تمدنی دینی است که همه مولفه‌های آن بر محور اسلام باشد. این تمدن، با اساس و نگرش توحیدی و مجموعه‌ای از ساخته‌ها و اندوخته‌های معنوی و مادی، انسان را به سوی سعادت و کمال سوق می‌دهد. در این میان، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از پایه‌ها و زیرمجموعه‌های انقلاب اسلامی می‌تواند تأثیر بسزایی در تحقق تمدن نوین اسلامی ایفا کند؛ بر این اساس، در پژوهش حاضر سعی گردید با بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه با خبرگان و نخبگان موضوع، عوامل موثر بر الزامات راهبردی ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی احصا گردد. بر اساس یافته‌های این پژوهش، می‌توان بیان نمود که اتکا به عوامل و ارزش‌های معنوی و الهی، فرزاندگی در بُعد ارزش‌ها و منش‌های اخلاقی و فرهنگی، تعالی‌جویی و آرمان‌خواهی فراگیر، احساس هویت و خودباوری، امر به معروف و نهی از منکر، حفظ استقلال جمهوری اسلامی ایران، ترسیم نقشه جامع علمی پلیس، سازماندهی و ارتقای کیفیت نیروی انسانی، تربیت نیروی انسانی و مدیران متعهد و لایق، شایسته‌محوری و بهره‌گیری از نیروی انسانی متعهد، کارآمد و دانش‌بنیان، اهمیت دادن به نقش و منزلت کارکنان و خانواده آنان، مسئولیت‌پذیری، اهتمام در امور و عمل کردن بر طبق آموزه‌های اسلام، فرهنگ‌سازی، اخلاق حرفه‌ای و انضباط کاری، بهبود مستمر و تقویت شأن پلیس، کارآمدی و آینده‌نگری، هوشمندی و ابتکار عمل در انجام وظایف و مأموریت‌ها، استقامت و مقاومت در انجام وظایف و مأموریت‌ها، مدیریت نوآوری (توسعه خلاقیت و نوآوری)، هوشیاری و بصیرت نسبت به محیط، پاسخ جدی و سخت به شرارت‌ها و اقدامات مخل امنیت، مدارا و سعه‌صدر با مردم و رعایت مسائل رفتاری، تقویت حس کرامت و عدالت‌طلبی کارکنان،

تبلیغ و بهره‌گیری از ابزارهای تبلیغ، تلاش در جهت توان بازدارندگی همه‌جانبه، استحکام و انسجام درونی پلیس، هماهنگی، کنترل و نظارت در پلیس، بهره‌گیری از قدرت اقتدارآفرین ترکیبی و دانش‌محور، ترکیب مناسب قدرت سخت و مادی و نرم و غیرمادی، تلاش در جهت کسب اعتبار بین‌المللی پلیس، قدرت نفوذ، جریان‌سازی و برتری‌طلبی، الزامات راهبردی ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی به شمار می‌روند.

فهرست منابع

- ابن منظور، ابوالفضل محمدبن مکرم (۱۴۱۴ ه.ق)، لسان العرب، بیروت، دار صادر.
- اسماعیلی، محمدمهدی (۱۳۹۴)، "مبانی اندیشه‌ای در تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با تأکید بر سیره علمی و عملی امام خمینی (ره)"، فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر، سال ششم، شماره چهارم، صص ۲۹-۱.
- بابایی محمد (۱۳۹۴)، "نقش رسانه در زمینه‌سازی تحقق تمدن نوین اسلامی با تأکید بر گفت‌وگو سازی و پویایی فراگیر رسانه‌ای"، فصلنامه مطالعات رسانه و امت، سال دوم، شماره سوم، صص ۳۶-۵.
- بازرگان‌هرندی، عباس (۱۳۸۷)، "روش تحقیق آمیخته: رویکردی برتر برای مطالعات مدیریت"، فصلنامه دانش مدیریت، سال بیست‌ویکم، شماره ۸۱، صص ۳۶-۱۹.
- بهمنی، محمدرضا (۱۳۹۳)، "تمدن نوین اسلامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای (چیستی و چگونگی تکامل تمدنی جمهوری اسلامی ایران)"، فصلنامه فلسفه و الهیات، سال نوزدهم، شماره دوم، صص ۲۳۷-۱۹۸.
- پاشایی هولاسو، امین و همکاران (۱۳۹۶)، "امکان‌سنجی تأثیر راهبردی فرهنگ سازمانی بر نهادینه‌سازی مدیریت دانش"، فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، سال اول، شماره ۴، صص ۶۰-۳۷.
- ثابت، عبدالحمید و همکاران (۱۳۹۳)، ماهیت و چیستی پیشرفت در اسلام، قم، جامعه المصطفی.
- جان احمدی، فاطمه (۱۳۹۱)، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، قم، دفتر نشر معارف.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۰)، تسنیم، قم، نشر اسراء.
- جهان‌بین، فرزاد؛ معینی‌پور، مسعود (۱۳۹۳)، "فرآیند تحقق تمدن اسلامی از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای"، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال یازدهم، شماره ۳۹، صص ۴۶-۲۹.
- حسینی، سیدحسین (۱۳۹۳)، "روش تحلیل مولفه‌های مفهومی تمدن"، فصلنامه حکمت معاصر، سال پنجم، شماره دوم، صص ۴۲-۲۱.
- خرمشاد، محمدباقر (۱۳۹۲)، "انقلاب اسلامی، بیداری اسلامی و تمدن نوین اسلامی"، فصلنامه راهبرد فرهنگ، شماره بیست‌وسوم، صص ۱۵۳-۱۲۷.
- درخشه، جلال؛ آقایی، محمد؛ فتحی‌مهر، محمدرضا (۱۳۹۶)، "آفاق تمدن نوین اسلامی در سپهر اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای"، فصلنامه پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال هفتم، شماره ۲۲، صص ۵۴-۳۹.

- دورانت، ویل (۱۳۷۰)، تاریخ تمدن، ترجمه حمید عنایت و همکاران، چاپ پنجم، تهران، مرکز آموزش انقلاب اسلامی.
- _____ (۱۳۷۸). تاریخ تمدن، ترجمه احمد آرام و همکاران، تهران، مرکز انتشارات علمی و فرهنگی.
- ذوالفقاری، حسین (۱۳۹۷)، "بررسی عوامل موثر بر معماری ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی"، فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا، سال سوم، شماره هشتم، صص ۹۵-۵۹.
- روحی، نبی‌الله (۱۳۹۲)، "چشم‌انداز گفتمان تمدن‌گرایی اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری"، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال شانزدهم، شماره ۶۱، صص ۳۲-۵.
- زمانی محبوب، حبیب (۱۳۹۵)، "بایسته‌های سیاسی تمدن نوین اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)"، فصلنامه سیاست اسلامی، سال چهارم، شماره نهم، صص ۱۵۲-۱۳۵.
- سعیدی‌روشن، محمدباقر (۱۳۹۳)، "شاخص‌های تمدن اسلامی بر اساس آموزه‌های قرآن کریم"، فصلنامه آموزه‌های قرآنی، شماره ۱۹، صص ۸۲-۶۱.
- سمسار، حامد؛ سمسار، محمدصادق، کریمی، صدیقه (۱۳۹۴)، "مدل‌سازی تحقق تمدن نوین اسلامی به کمک شبکه‌سازی اجتماعی"، دوفصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، دوره سوم، شماره دوم، صص ۶۲-۱۹.
- سهرابی، روح‌الله؛ جعفری‌سرشت، داود؛ میداندار باسمنجی، فهیمه (۱۳۹۶)، "ارائه چهارچوب مدیریت استعداد با رویکرد چابکی منابع انسانی"، فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی، سال نهم، شماره ۲۸، صص ۲۰-۱.
- شجاعی، فرهاد (۱۳۹۵)، "ظرفیت‌های فرهنگ سیاسی تشیع در آفرینش تمدن نوین اسلامی"، فصلنامه تاریخ اسلام در آینه پژوهش، سال سیزدهم، شماره ۴۰، صص ۱۰۰-۷۱.
- غفاری هاشجین، زاهد؛ ناصرخاکی، حسن (۱۳۹۵)، "زمینه‌ها و بایسته‌های تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر تمدن‌گرایان"، فصلنامه علوم سیاسی، سال نوزدهم، شماره ۷۵، صص ۱۵۰-۱۲۳.
- فرمینی‌فراهانی، محسن (۱۳۹۵)، "الزامات تحقق تمدن نوین اسلامی"، فصلنامه مطالعات ملی، سال هفدهم، شماره ۶۷، صص ۱۰۱-۸۳.
- مصطفوی، سیدحسن (۱۳۶۰)، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- مرادیان، محسن (۱۳۹۶)، "الزامات معماری ناجای آینده در افق تمدن نوین اسلامی"، فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا، سال دوم، شماره سوم، صص ۳۰-۷.
- میرزاحمدی، محمدحسن؛ جعفریان، حسین؛ جباری، لطفعلی (۱۳۹۵) "تبیین نقش و جایگاه اصل تربیتی گذر از ظاهر به باطن در سبک زندگی اسلامی و تأثیر آن بر شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی"، مجموعه مقالات همایش ملی تمدن نوین اسلامی، دانشگاه شاهد.
- نجفی، حسین؛ فقیهی، علی‌نقی؛ دریس‌سوی، سمیه (۱۳۹۶)، "تحلیل جایگاه آموزه‌های مهدوی در

احیای فرهنگ و تمدن نوین اسلامی"، فصلنامه اسلام و مطالعات اجتماعی، سال پنجم، شماره سوم، صص ۲۸-۶.

- نجفی، موسی (۱۳۹۱)، "نظریه بیداری اسلامی بر اساس اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری"، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال نهم، شماره بیست و هشتم، صص ۲۶-۱۱.

- یوکیچی، فوکوتساوا (۱۳۷۹)، نظریه تمدن، ترجمه چنگیز پهلوان، چاپ دوم، تهران، نشر گویو.